

St. Willibrord en de kerken in Brabant.

De abdij van Echternach heeft vanaf de 12e eeuw (en niet eerder!) verschillende bezittingen en kerken geclaimd die de abdij zou toekomen. Dat probeerde de abdij aan te tonen met oude, soms "aangepaste" akten, waarop onbegrepen plaatsnamen voorkwamen. Deze bezittingen zouden uit de erfenis van St. Willibrord gekomen zijn. Het betrof bezittingen in Holland, Zeeland, het land van Kleef en Noord-Brabant.

Vreemd genoeg zou St. Willibrord geen bezittingen of kerken hebben gehad in Utrecht, Gelderland en Friesland, waar volgens de traditionalisten toch de kern van zijn missiebisdom lag. Echternach heeft daar dan ook geen enkel recht laten gelden, ook niet met niet begrepen plaatsnamen.

Sommige historici menen hieruit af te kunnen leiden dat zijn missiewerk hier niet erg is aangeslagen (sic!).

In dit hoofdstuk beperken we ons tot de kerken en bezittingen in Brabant, aangezien dat 'de sterkste papieren' had.

De kerken in Brabant overziend vraag je je toch af waar de historici zich door hebben laten leiden met hun opvattingen. Geen enkele claim van Echternach stamt van vóór 1175, terwijl de abdij van Tongerlo reeds in 1157 de St. Willibrorduskerk in Klein-Zundert gesticht had en in bezit had. Waarschijnlijk is de abdij van Echternach hierdoor op het idee gekomen de 'vermiste kerken' in Brabant te zoeken, echter niet in westen van Noord-Brabant, maar in het oosten waar men dacht dat de streek Texandria/Taxandria lag.

Taxandria heeft de historici zand in de ogen gestrooid. Echter er is nooit enig bewijs gegeven dat Taxandria in Brabant lag. Van veel plaatsen hier genoemd staat niet eens vast dat ze in Taxandria lagen. Zie verder bij Taxandria.

De visie van Albert Delahaye.

In enige streken van Nederland, Duitsland en België leeft de traditie dat St. Willibrord er kerken gesticht heeft of goederen in bezit had, die na zijn dood aan de abdij van Echternach zouden zijn overgegaan. De studie van Albert Delahaye toont overtuigend aan dat dit historisch bezit in de verkeerde streek gesitueerd is op grond van niet meer begrepen plaatsnamen en het geldelijk gewin dat de noodlijdende abdij van Echternach voorstond.

Opvallend hierbij is dat rond Utrecht en in Friesland geen kerken of bezittingen van St. Willibrord door de abdij van Echternach geclaimd zijn. Blijkbaar had de 'apostel van Friesland' geen enkele kerk of grondbezit in zijn eigen missiegebied.

De goederen van St. Willibrord in Brabant werden vanaf de 12e eeuw allemaal (met valse en verkeerd begrepen akten) vanuit Echternach geclaimd, geen enkel bezit werd vanuit het bisdom Utrecht geclaimd, terwijl de goederen aan de kerk van St. Willibrord, het bisdom Trajectum, waren geschonken. Er bleek geen band te bestaan tussen deze goederen en het (nieuwe) bisdom Utrecht.

St. Willibrord werd door de paus Sergius aangesteld als 'apostel van de Friezen'. Het is vervolgens onverklaarbaar dat van zijn aanwezigheid in het Nederlandse Friesland nooit enig spoor in gebleken. De traditionele historici laten hem slechts prediken in Brabant en België. Archeologisch is van geen enkele kerk in Brabant vastgesteld dat deze ouder is dan de 12e eeuw. Een opvatting die lang bestreden werd, maar in 2000 plots werd erkend door A.J. Bijsterveld (zie daar), tot die tijd een van de grootste bestrijders van de visie van Albert Delahaye. Ook eerder wees o.a. W.A. van Es op het gemis aan archeologische relictten uit de tijd van St. Willibrord (8e eeuw) in noordelijk Nederland. "In de periode van St. Willibrord zijn in Nederland boven de rivieren geen archeologische feiten die met St. Willibrord in verband kunnen worden gebracht". (Bron: W. van Es).

Opvallend is overigens een totaal gemis aan devotie tot St. Willibrord in Nederland. Pas in 1940, dus 12 eeuwen na zijn dood, werd St. Willibrord tot kerkpatroon van de Nederlandse kerkprovincie uitgeroepen. Dit naar aanleiding van een kritische publicatie van Dr. P.C. Boeren uit 1939 die stelde dat St. Willibrord eerder de apostel van Brabant dan van Friesland genoemd moest worden. Dat kerkpatronaat heeft men niet in 1853 bij het herstel van de kerkelijke hiërarchie uitgeroepen, toen eindelijk ook in Utrecht een aartsbisschop zetelde. Dat bewijst des te meer dat in Nederland in de 19e eeuw geen enkele St. Willibrord traditie of devotie bestond. In 1942 werd in Utrecht plots een standbeeld van St. Willibrord (te paard!) opgericht mede naar aanleiding van het gebeuren in 1940. Waarom toen pas en waarom niet al in 1853?

Maar ook de titel van 'apostel van Brabant' past niet bij St. Willibrord, aangezien alle veronderstelde kerken en goederen in Noord-Brabant nooit aan St. Willibrord hebben toebehoord. Veel van die vermeende bezittingen zijn ook niet te vinden in het zo genoemde "Testament van St. Willibrord".

De toepassing van deze plaatsen in Noord-Brabant bestaat uit veel vragen en hiaten. In Noord-Frankrijk, in het oorspronkelijk missiegebied van St. Willibrord, zijn al deze plaatsen ook terug te vinden, wat toch wel opmerkelijk genoemd mag worden en in de studie van Albert Delahaye een bevestiging is van zijn visie.

Hieronder geven we daarvan een kort overzicht. De bewijzen van het hier gestelde vindt U in de boeken van Albert Delahaye, met name in "Vraagstukken in de historische geografie van Nederland".

De Brabantse kerken en goederen die Echternach geclaimd heeft?

Het blijft merkwaardig dat in Brabant zoveel kerken aan St. Willibrord zijn toegewijd, terwijl men er geen enkele aantreft in Holland, Utrecht of Friesland, waar de gangbare geschiedschrijving toch het centrum van diens bisdom en het zwaartepunt van diens missiewerk situeert. In het eigen bisdom is vanouds geen enkele St. Willibrorduskerk gesticht, terwijl een veelvoud van Willibrorduskerken in Brabant voorkomt, dat niet eens tot zijn bisdom hoorde. We zullen zien dat al die Willibrordkerken ook niet uit de 8e eeuw dateren, maar op zijn vroegst uit de 12e eeuw en dat deze niet vanuit Utrecht gesticht zijn, maar vanuit het zuiden en wel vaak door de abdij van Tongerlo.

Met het Liber Aureus (het gouden boek, hier letterlijk te begrijpen) claimde Echternach verschillende kerken en goederen als haar bezit. Deze zouden indertijd aan St. Willibrord zijn geschonken. De abdij van Echternach zag zich als de gerechtigde opvolger van St. Willibrord en als eigenaar van dat bezit. Echternach beschikte klaarblijkelijk over de authentieke oorkonden en akten waarmee de abdij kon aantonen dat dit bezit aan St. Willibrord was geschonken. Enkele van deze akten zijn door Echternach

aantoonbaar vervalst, met name door abt Theofried (eind 11e, begin 12e eeuw) en abt Theoderich (eind 12e eeuw). Op de plaatselijke machthebbers en bevolking maakte dit blijkbaar zoveel indruk dat de abdij er in slaagde de plaatselijke kerk of gronden in bezit te krijgen. Vooral de inkomsten ervan (gouden boek!) blijken als drijfveer te hebben gediend.

Opvallend blijft dat:

de oudste St. Willibrorduskerk in Nederland, die van Klein-Zundert in West-Brabant, niet vanuit Utrecht, maar door de abdij van Tongerlo is gesticht. Echternach heeft nooit een claim gelegd op deze kerk.

de door Echternach geclaimde kerken allemaal in oostelijk Noord-Brabant lagen. De gedachte van een 'tussenstop' tussen Utrecht en Echternach is hier zeker debet aan geweest.

het bisdom van St. Willibrord (Utrecht?) geen enkel bezit verwierf uit de erfenis (het testament) van St. Willibrord, terwijl juist het bisdom (de kerk) van St. Willibrord veel van deze goederen geschenken heeft gekregen.

veel van deze geclaimde plaatsen in het "Testament van St. Willibrord" niet voorkomen. En juist in dat testament werd het bezit van St. Willibrord omschreven.

slechts vier (4) (in rood gekleurd) van deze plaatsen door Echternach zijn geclaimd. Van de overige plaatsen meenden latere historici bij het vaststellen van 'de geschiedenis van Brabant' dat deze ook aan het goederenbezit van Echternach toebehoorden. De latere historici meenden het dus beter te weten dan de vervalsers van Echternach.

veel goederen uit het testament van St. Willibrord zijn in Nederland nooit gelocaliseerd. In Frankrijk en met name in Frans-Vlaanderen zijn ze allemaal beargumenteerd aangewezen, Zie de boeken van Albert Delahaye.

Het gaat bij de bezittingen van Echternach in Brabant om de volgende 18 plaatsen: Haeslaos, Alfeim, Baclaos, Birni, Durinum, Diesne, Eresloch, Heopordum, Hoccascaute, Hulislaum, Hezia, Meginum, Milheeze, Oss, Replo, Rumelacha, Fleodrum, Waderlo.

We gaan de hele rij in een kort overzicht per plaats na. De opmerking geeft in het kort het probleem aan. De verdere en uitgebreide argumentatie vindt U in de boeken van Albert Delahaye.

Waar in dit overzicht een ? staat bij een plaatsnaam, is de identificatie onzeker, bij ?? wordt deze zelfs door historici niet acceptabel gevonden.

Bij enkele determinaties blijkt overduidelijk op welke wijze deze plaatsen aan hun vermeende geschiedenis gekomen zijn. Niet Echternach heeft hier voor vervalsingen gezorgd, maar de latere historici (o.a. Harry Camps) die het beter meenden te weten als Echternach.

Opmerking:

Echternach heeft nooit enig bezit in Aalst opgeëist of later bedongen. De locatie Aalst is erg onzeker. Deze locatie is een vrucht van blindheid van latere historici die het beter meende te weten dan Echternach.

De schenking aan St. Willibrord betreft 11 hoeven met zaal en hof. Echternach claimt op grond van deze oorkonden de kerk van Alphen. Echter deze kerk werd gesticht door de abdij van Tongerlo, die het onder het patronaat van St. Willibrord stelde. Op grond van dit patronaat meende Echternach dat deze kerk hen toebehoorde.

Vóór 1267 heeft de abdij van Echternach geen rechten laten gelden op de kerk van Bakel. Het is dus een zeer late claim! Vermoedelijk heeft Echternach deze kerk ook nooit in bezit gehad, maar is het een vrucht van verblindheid van latere historici.

Het ging hier niet om het bezit van de kerk, maar om een hoeve met al het toebehorend vee. Echternach heeft nimmer rechten of goederen in Bern gehad. Een akte uit 1453 waarbij de pastoor van Kellen zich in de abdij van Berne teruggetrokken heeft, strooide de historici zand in de ogen en kwam men op Bern(e?). Een bezit van St. Willibrord is er zeer misplaatst, aangezien de stichting van een klooster er in duisternis gehuld is.

Deurne bezit een St. Willibrorduskerk. Het patronaatsrecht van Echternach blijkt uit geen enkel stuk voor of na 1437.

In Diessen bestaat een Willibrorduskerk en een Willibrordusputje, waarmee de identificatie onaantastbaar lijkt. De abdij van Tongerlo had de kerk in 1175 in bezit (en gesticht?), wat in 1233 door de Paus bevestigd werd in een oorkonde. Echternach claimt de kerk is 1234 op grond van het patronaatschap van St. Willibrord. Na 1287 bestaat er geen enkel verband meer tussen Echternach en Diessen.

In het jaar 712 schonk Engelbert een villa met 3 hoeven en hun horigen aan St. Willibrord. Ook hier is de locatie door de historici geschied. Praktisch overal waar Tongerlo verschijnt, volgt de abdij van Echternach met aanspraken.

Er is niets bekend van enig bezit van Echternach in Hapert. In 1235 verkreeg de Abdij van Tongerlo door schenking en aankoop zo goed als volledig alle rechten en goederen in handen van het dorp. De kerk en toren van Hapert zouden gebouwd zijn rond 1310/1350. Ook hier gaat de geschiedenis niet terug tot de 8e eeuw. In de 16e eeuw heeft men de oude plaatsnaam Heopordum in Happaert, Happart, Hapeart en Hapart willen herkennen, waarna door de historici de mythe van Echternach volgde. Van vroeger uit had de abdij van Tongerlo het recht hier de pastoors te benoemen en dat werd voor het laatst gedaan in 1810. Hieruit blijkt al dat Utrecht of Echternach er geen zeggenschap hadden.

Zuster Bertelindis, kloosterlingen te Chelles-sur-Marne (ten oosten van Parijs), schonk uit haar moederlijk erfdeel bezittingen aan St. Willibrord. Om aan te tonen dat die bezittingen in Brabant lagen is meer nodig dan enkele gissingen. Deze locatie is een typisch gevolg van verblindheid van historici die deze oude plaatsnaam per se ergens in Brabant wilden plaatsen. Maar waar is onbekend. Tot heden is er geen enkel direct bewijs voor de identificatie Baschot.

Zie bij Hoccascaute en Heopordum.

Zie bij Milheeze, wat vaak onder Hezia wordt begrepen. Milheeze is een 14e eeuwse stichting. Daarvóór komt het in geen enkel document voor. Het is weer een voorbeeld van verblindheid van historici, die zich door een 19e eeuwse St. Willibrordus traditie hebben laten misleiden, om het nadien

gelijk te stellen met het tot dan toe onbekende Hezia. Het werkelijke Hezia is in Brabant ook door de historici nooit met bewijzen geïdentificeerd.

In een akte uit 721 waarin graaf Ebroin de kerk van Rinharim begiftigde, werd een horige van Meginum met vrouw en kinderen aan de kerk geschonken. Door historici werd Rinharim ten onrechte opgevat als Rinderen. Daarna zocht men Meginum daar in de buurt en kwam zo op Megen, de enige plaats waarvan de naam er enigszins op leek. Hieruit blijkt helder hoe de historici te werk gingen bij hun identificaties en hoe plaatsen aan hun vermeende geschiedenis kwamen.

Laat je vooral niet misleiden door de naamsovereenkomst. De *deplacement historiques* tonen zich hier in 'optima forma'. De eerste parochiekerk onder het patronaatschap van St. Willibrord werd in Milheeze in 1844 gebouwd. Tussen de akte uit de 785 en 1334 is er niets bekend over Milheeze. Een hiaat van ruim 5 eeuwen laat zich niet opvullen met veronderstellingen.

Oss bezit een Willibrorduskerk (patronaat uit begin 14e eeuw) en een Willibrordusputje. De eerdere kerk was aan O.L.Vrouw toegewijd, waarmee haarscherp het ontstaan van de mythe is aangegeven. Oss is overigens een merkwaardig geval. Er is geen oorspronkelijke schenkingsakte bekend waarin Oss wordt genoemd. Echternach (en nadien de historici) vatte Oss als een aparte plaats op, door het foutief lezen van de plaats Bacla-Oss. Het gaat hier niet om twee plaatsen, maar om één plaats. Zie verder bij Bakel.

In 855 gaf een zekere Hatto aan het klooster van Echternach de plaats Reple, een hoeve en de kerk die St. Willibrord zelf gewijd had en een aantal horigen. Reple heeft men opgevat als Reppel, andere historici vatten het op als Poppel.

In de kalender van St. Willibrord wordt de basiliek van St. Paulus te Rumleos genoemd. De St. Willibrorduskerk van Ruimel mag ons niet langer misleiden, evenmin de Romeinse overblijfselen die er gevonden zijn.

Tussen 1242 en 1269 heeft Echternach geen andere relatie met Vlierden dan dat ridder Johannes van Vlierden er als getuige optreedt. Dat Vlierden een St. Willibrordkerk heeft (uit 1845) vormt natuurlijke geen enkel bewijs voor de juistheid van de determinatie. Het toont wel de wijze aan waarop Vlierden aan haar geschiedenis kwam. In de akte uit 721 is overigens geen sprake van een kerk, maar van een hoeve.

In 915 bevestigt Karel de Eenvoudige, koning van West-Francië, aan de abdij van Epternacum (was dit Echternach?) het bezit van een villa (=dorp, vergelijk het Franse ville) te Waderlo. Waalre lag niet in West-Francië. In hoeverre Karel de Eenvoudige daar zeggenschap zou hebben gehad, is door historici nooit aannemelijk gemaakt. Wattrelos (bij Rijssel) lag wel in West-Francië, evenals Eperlecques dat het klassieke Epternacum was.